

відіграє експертна думка. Адже саме експерт як спеціаліст у галузі спеціальних знань може найточніше вирішити питання щодо існування та розвитку певних об'єктивних закономірностей, а також встановити, чи діяла особа відповідно до встановлених вимог законодавчих чи нормативно-правових актів. У цьому контексті ми цілковито погоджуємося з думкою Є. В. Фесенка, про потребу перегляду звичного для нашої юриспруденції постулату, що висновок щодо причинного зв'язку має робити насамперед юрист [10, с. 3].

Висновок щодо наявності (відсутності) ознаки складу злочину дійсно прерогатива юриста. Але практичне обґрунтування цього висновку без спеціальних знань неможливе. Тому вирішальне значення у конкретній справі треба надавати все ж таки висновкам експерта.

Підсумовуючи викладене, треба вважати, що при проведенні інженерно-технічної експертизи урахування викладених положень має важливе значення для вирішення експертами питання про наявність (чи, навпаки, відсутність) у кожному конкретному випадку причинного зв'язку між суспільно небезпечним діянням і настанням шкідливого наслідку.

Список використаних джерел:

1. Панов М. І. Об'єктивна сторона злочину. Кримінальне право України. Загальна частина : підруч. для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов [та ін.]; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ ; Харків : Юрінком Інтер; Право, 2001. 416 с.
2. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підруч. для студентів вищ. навч. закладів. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Атіка, 2009. 512 с.
3. Мала енциклопедія кримінального права / Ю. Л. Башицький, М. О. Костенко, З. А. Тростюк, О. О. Кваша [та ін.]; за заг. ред. Ю. Л. Башицького та З. Л. Тростюк. К. : Кондор, 2012. 284 с.
4. Малинин В. Б. Объективная сторона преступления. Энциклопедия уголовного права [в 35 т.] / Под ред. В. Б. Малинина. Т. 4 : Состав преступления. СПб. : Издание проф. Малинина, 2005. 800 с.
5. Фесенко Є. В. Особливості наслідків та причинного зв'язку у злочинах з матеріальним складом. *Часопис Академії адвокатури України*. 2010 № 6. С. 1–5.

УДК 343.98

Мешков О. О., науковий співробітник Харківського НДІСЕ,
e-mail: meshkov@hniise.gov.ua

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СУДОВОЇ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ

Судова експертиза, як і криміналістика, виникла у зв'язку з потребами практики. Випадки запрошення до суду експертів були відомі ще в давньоримському судовому процесі, де в такій ролі виступали землеміри та спеціалісти з почерку, проте ці факти стосуються цивільного процесу. У кримінальному процесі перші згадування про судові експертизи пов'язані з медичною експертизою. Так, в працях Гіппократа (400 р. до н.е.) розглядалися питання дослідження механічних ушкоджень на тілі тощо [1].

З набуттям Україною незалежності в 1991 році почався сучасний етап розвитку судової експертизи. 25 лютого 1994 року прийнято Закон України «Про судову експертизу», яким визначено правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки [2].

Для максимального задоволення потреб слідчих і судових органів, розширення кола досліджень у 1994 році було прийняте рішення про утворення в Харківському науково-дослідному інституті судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса сектору пожежно-технічних досліджень та досліджень у галузі охорони праці – на той час нового напрямку наукової та експертної роботи. Сектор було створено влітку 1994 року у складі завідувача лабораторії – кандидата технічних наук, доцента В. М. Попова, заступник завідувача – Л. В. Афанасьєва, наукового співробітника – І. М. Шуби та інженера з охорони праці Н. А. Решетнікової.

Співробітники сектору брали активну участь у розробленні нормативних актів з охорони праці для Харківського НДІ судових експертиз та виконували разові доручення з розроблення актів для Міністерства юстиції України, виконували експертні дослідження для правоохоронних органів, судів.

З листопада 1994 року в секторі розпочалося виконання пожежно-технічних експертиз, а з травня 1995 року – експертиз у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності. У 1998 році експертну кваліфікацію за спеціальністю 10.5 «Дослідження причин та наслідків

порушення вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці» було присвоєно В. В. Сабадашу, В. О. Дмитрієву, Н. А. Решетніковій, В. Д. Безвесильному.

У зв'язку з виникненням нагальної потреби у вирішенні електротехнічних питань при виконанні експертиз у галузі охорони праці співробітниками лабораторії В. О. Дмитрієвим, Б. М. Ільченком, В. В. Сабадашем, В. О. Горбенком були розроблені програми підготовки судових експертів за спеціальністю 10.18 «Дослідження технічної експлуатації електроустаткування» та з 1999 року започаткована нова експертна спеціальність.

Основним завданням наукових співробітників є розроблення та вдосконалення експертних методик, а також проведення електротехнічних, пожежно-технічних експертиз та досліджень безпеки життєдіяльності та охорони праці.

Поряд з експертною діяльністю співробітниками проводиться значний обсяг наукових робіт, направлений на створення інноваційних евристичних підходів до вирішення проблем методичного забезпечення експертних досліджень. За час існування експертних спеціальностей 10.5 «Дослідження причин та наслідків порушення вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці» та 10.18 «Дослідження технічної експлуатації електроустаткування» співробітниками Харківського НДІСЕ проведені такі науково-дослідні роботи:

1. Розробка методичних рекомендацій з експертного дослідження апаратів захисту електроустановок, виявлених на місці пожежі. Керівник НДР – к. т. н., доц., завідувач сектору Харківського НДІСЕ Сирих В. М., 2006 р.

2. Словник основних термінів судових експертиз з охорони праці, пов'язаних з порушеннями правил електробезпеки. Керівник НДР – к. т. н., доц., судовий експерт Харківського НДІСЕ Ільченко Б. М., 2007 р.

3. Розробка методики експертних досліджень порушень вимог ергономіки по справах, пов'язаних з невиконанням правил електробезпеки. Керівник НДР – судовий експерт Харківського НДІСЕ Сабадаш В. В., 2006 р.

4. Розроблення основних методичних положень судової електротехнічної експертизи. Керівник НДР – завідувач лабораторії Харківського НДІСЕ Горбенко В. О., 2009 р.

5. Розроблення методичних рекомендацій з питань призначення та організації експертних інженерно-технічних досліджень небезпек у життєдіяльності. Керівник НДР – судовий експерт Харківського НДІСЕ Безвесильний В. Д., 2009 р.

6. Розроблення методичних рекомендацій щодо дослідження нещасних випадків, пов'язаних з виконанням робіт з підвищеною небезпекою. Керівник НДР – судовий експерт Харківського НДІСЕ Решетнікова Н. А., 2009 р.

7. Методика експертного дослідження причин та наслідків виникнення наднормативних відхилень напруги в мережах електричного живлення. Керівник НДР – судовий експерт Харківського НДІСЕ Дмитрієв В. О., 2012 р.

8. Судово-експертні дослідження нещасних випадків, пов'язаних з експлуатацією газобалонного обладнання. Керівник НДР – судовий експерт Харківського НДІСЕ Фокін Д. І., 2012 р.

9. Теоретичні та методичні засади судової експертизи у галузі охорони праці. Керівник НДР – заступник директора Донецького НДІСЕ, к. ю. н. Бордюгов Л. Г., співвиконавці судові експерти Харківський НДІСЕ, 2013 р.

10. Методика дослідження стану електроустаткування та визначення обсягів робіт з його відновлення. Керівник НДР – судовий експерт Харківського НДІСЕ Меленцов О. М., 2015 р.

11. Методика дослідження засобів обліку електричної енергії та схем їх підключення з метою вирішення діагностичних завдань. Керівник НДР – к.т.н., доц., судовий експерт Харківського НДІСЕ Сабадаш В. В., 2015 р.

12. Методичні рекомендації до комплексного експертного дослідження електричних пристроїв для вилову риби. Керівник НДР – судовий експерт Харківського НДІСЕ Мельтешинов К. В., 2015 р.

13. Методика вимірювання електропровідності водних розчинів для визначення хімічного класу фасованих мінеральних вод. Керівник НДР – д.т.н., проф., судовий експерт Харківського НДІСЕ Васюков О. Є., 2016 р.

На теперішній час проводяться науково-дослідні роботи за наступними темами:

1. Розробка методики з комплексного експертного дослідження нещасних випадків, пов'язаних з електротравматизмом. Керівник НДР – науковий співробітник Харківського НДІСЕ Мешков О. О.

2. Розробка методики комплексного судово-експертного дослідження умов безпечної експлуатації ліфтів. Керівник НДР – к. ю.н., завідувач лабораторії Харківського НДІСЕ Богданюк І. В.

3. Розробка методики дослідження нещасних випадків, пов'язаних з невиконанням технологічних вимог на виробництві. Керівник НДР – к.т.н., доцент, завідувач сектору Харківського НДІСЕ Сабадаш В. В.

Резюмуючи, треба зазначити, що в процесі становлення та формування нових самостійних підвидів інженерно-технічної експертизи – експертизи у галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності та електротехнічної експертизи, необхідно урахувати специфічність використання спеціальних знань, специфічність об'єктів і методів експертного аналізу при дослідженні порушень правил охорони праці. Разом із тим, слідча, судова й експертна практика вимагають подальшого вирішення багатьох проблем законодавчого, процесуального, теоретичного, методичного й організаційного характеру.

Список використаних джерел:

1. Євдокіменко С. В. Становлення науки про судову експертизу: історичний аспект. *Форум права*. 2009 № 2. С. 145–149. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09ecveia.pdf> (дата звернення: 15.02.2019).

2. Про судову експертизу : закон України від 25 лютого 1994 № 4038-хІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994 № 28, зі змінами, внесеними згідно із Законами № 4652-VI (4652-17) від 13.04.2012, *Відомості Верховної Ради України*, 2013, № 21. Ст. 208 № 4711-VI (4711-17) від 17.05.2012, *Відомості Верховної Ради України*, 2013 № 14. Ст. 89. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 21.02.2019).

УДК 343.98

Крालюк М. О., головний судовий експерт Одеського НДІСЕ,
e-mail: m-kraluk@ukr.net

Ястреб І. С., в. о. заступник директора Одеського НДІСЕ
з експертної роботи,
e-mail: 7871022@ukr.net

ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ ЗАГРОЗІ ЗАГИБЕЛІ ЛЮДЕЙ ЧИ НАСТАННЯ ІНШИХ ТЯЖКИХ НАСЛІДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ

Стан охорони праці на підприємствах України є незадовільним, рівень виробничого травматизму високим і обумовлений комплексом об'єктивних і суб'єктивних причин. У останні роки в нашій державі хоча і спостерігається тенденція до зниження рівня техногенних аварій, нещасних випадків, професійних захворювань (далі – НС), але, швидше за все, через зменшення інтенсивності праці і обсягів випуску виробленої продукції. За даними Державної служби України з питань праці (далі – Держпраця), тільки на виробництві щорічно травмується близько 4500 осіб та гине до 400 осіб.

На превеликий жаль, кардинального покращення ситуації у сфері безпеки праці не відбувається. Це зумовлює потребу подальшого пошуку ефективних шляхів вирішення зазначених проблем. Одним із найбільш важливих напрямів у цьому сенсі є підвищення якості розслідування злочинів проти безпеки виробництва. У цій статті визначено одну з головних проблем судочинства в розслідуванні злочинів проти безпеки виробництва (ч. 1 ст. ст. 272–275) Кримінального кодексу України (далі – КК України) – створення єдиного методологічного підходу до вирішення проблем судової інженерно-технічної експертизи в галузі охорони праці при реальній загрозі загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків на виробництві. При порушенні вимог нормативно-правових актів з охорони праці настає кримінальна відповідальність порушників за ч. 1 ст. ст. 272–275 КК України.

У ч. 1 ст. ст. 272–275 КК України вказується, що при порушеннях вимог нормативно-правових актів з охорони праці під час: виконання робіт підвищеної небезпеки (ч. 1 ст. 272 КК України); на підприємствах (цехах), віднесених до вибухонебезпечних (ч. 1 ст. 273 КК України); роботи з радіоактивними матеріалами (доступ до них, їх зберігання, використання, утилізація тощо) (ч. 1 ст. 274 КК України); розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції, а також під час проектування, будівництва, експлуатації